

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук,

Коновалової Вікторії Борисівни на дисертацію

Алієва Хана Магамед огли «Підготовка студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Тема рецензованого дослідження поза усяким сумнівом є надзвичайно актуальною. Передусім тому, що спрямована на вирішення проблеми пошуку шляхів оновлення й інтенсифікації підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій. Проте на сучасному етапі розбудови гуманістичної, особистісно-орієнтованої системи вищої освіти вона набула особливої актуальності, оскільки в умовах динамічних змін в суспільстві дистанційне навчання стає принципово новою технологією навчання. Саме тому підготовка студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій є складним структурним утворенням, якому притаманні свої характерні риси, специфіка, особливості функціонування й розвитку, компонентний склад, структурні елементи, специфічні категорії.

Зважаючи на це, дисертаційна робота Алієва Хана Магамед огли «Підготовка студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій», є актуальною і своєчасною.

Важливо відзначити, що дослідження виконано у межах комплексної теми кафедри початкової, дошкільної і професійної освіти «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів»

(ДР № 0111U008876) Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Це підтверджує теоретичну та практичну значущість роботи.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертантом: визначено зміст структурних компонентів готовості студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено етапи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій; виокремлено особливості підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій; створено й упроваджено у навчально-виховний процес педагогічного університету науково-методичне забезпечення підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій.

Нові факти, одержані здобувачем

Дисертаційна робота Х. М. Алієва є комплексним теоретико-експериментальним дослідженням, у якому вперше визначено зміст структурних компонентів готовості студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційний); теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено етапи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний).

Окрім того у дослідженні Х. М. Алієва уточнено суть понять «дистанційне навчання», «дистанційна освіта», «дистанційні освітні технології»; критерії (мотиваційний, когнітивно-інформаційний, технологічно-діяльнісний), показники (позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності, прагнення до успіху, вмотивованість до

результативної діяльності, володіння знаннями щодо упровадження дистанційних освітніх технологій у навчально-виховний процес нової української школи, уміння упроваджувати дистанційні освітні технології у навчально-виховний процес нової української школи) й рівні сформованості готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій. Подальшого розвитку набули зміст, форми і методи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій Х. М. Алієва є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й вірогідність викладених автором результатів.

Грунтовне вивчення джерельної бази (327 найменувань, з яких 47 іноземною мовою) здійснене здобувачем, уможливили виокремлення обґрунтованих суперечностей, на вирішення яких було спрямовано дослідження. Аналіз зазначених джерел дав змогу дисертанту досить об'ємно висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема обґрунтувати етапи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний). Здійснений автором системний аналіз наукових джерел за темою дисертації дав змогу виокремити структурні компоненти готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційний); уточнити базові поняття, їх взаємозв'язки та взаємозумовленість, розкрити їх суть, особливості підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій.

Викладений у вступі науковий апарат дає можливість цілісно уявити авторське бачення вирішення досліджуваної проблеми, його алгоритм, інструментарій, способи інтерпретації отриманих результатів.

Одержанню вірогідних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів наукового дослідження, серед теоретичних найбільш продуктивними стали: аналіз, узагальнення, систематизація філософських, психолого-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних авторів із порушеної проблеми з метою визначення суті основних понять дослідження й обґрунтування етапи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційний); серед емпіричних – психолого-педагогічні діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіди, опитування), обсерваційні методи (педагогічне спостереження, самоспостереження, самооцінка) для виявлення динаміки рівнів готовості студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій; педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження; серед статистичних – методи математичної статистики для обробки експериментальних даних, доведення вірогідності результатів експериментального дослідження.

Вибір методів дослідження обумовлено визначеною метою й адекватний завданням, які вирішує автор. Отримані експериментальні дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність теоретично обґрунтованих етапів підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами теоретичного та експериментального етапів дослідження, здійснених дисертантом, і загалом не викликають сумніву.

Дисертацію Х. М. Алієва написано на належному науковому рівні. Здобувач володіє теорією проблеми і методами її дослідження.

Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній табличні матеріали.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить містко висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертанта у 7 науково-практичних конференцій різного рівня.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Значення одержаних результатів для педагогічної науки визначається, передусім тим, що наукові здобутки Х. М. Алієва, зокрема теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка етапів підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень з визначеної проблеми.

Слід зазначити, що результати дослідження Х. М. Алієва впроваджено в педагогічний процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 30-01/69 від 10.10.2017 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 57-08/677 від 23.06.2017 р.), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка про впровадження № 123 від 16.09.2017 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення, експериментальні дані, висновки можуть застосовуватися викладачами педагогічних університетів при розробці спецкурсів «Дистанційні освітні технології», спецсеминарів, навчальних посібників, для організації педагогічної практики студентів; студенти під час написання курсових і магістерських робіт; вчителі в процесі підвищення кваліфікації.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечуються структурою роботи, яка відображає концептосферу точки зору дослідника. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел до розділів, загальних висновків, загального списку використаних джерел. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

Складний, інтегративний характер предмету дослідження обумовили особливості розроблення його теоретико-методологічних засад, які у дисертації Х. М. Алієва визначено на рівні філософської методології, рівні загальнонаукової методології та на конкретно-науковому рівні й представлено у вступі та першому розділі – «Характеристика дистанційних освітніх технологій».

У розділі розкрито суть понять «дистанційне навчання», «дистанційна освіта», «дистанційні освітні технології», виокремлено особливості впровадження дистанційних освітніх технологій у навчально-виховний процес педагогічного університету. Автором зазначено, що використання дистанційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі – це надання студентам можливості оволодіння освітніми програмами безпосередньо за місцем їх проживання або тимчасового перебування на території навчального закладу.

Х. М. Алієв демонструє належну структурованість наукового мислення. Слід зазначити, що належна увага в дисертації приділена визначенню суті поняття «дистанційні освітні технології» та детальній характеристиці засобам дистанційних освітніх технологій: кейс-технології, TV-технології, мережевій технології. Отже, робота містить докладний екскурс у теорію проблеми, що цілком відповідає завданням дослідження такого рівня.

Позитивне враження справляє другий розділ дисертації «Теоретичні питання підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій», де розкрито структуру й зміст готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій як результату відповідної професійної підготовки, науково обґрунтовано етапи такої підготовки.

Нам імпонує те, що дисертантом при визначенні змісту структурних компонентів готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій було враховано специфіку освітньої системи, її практично орієнтовану спрямованість, освітньо-кваліфікаційну характеристику студентів педагогічних університетів, а також мету, завдання й зміст упровадження дистанційних освітніх технологій у навчально-виховний процес педагогічного університету.

Вірогідність і новизна дослідження забезпечуються ретельною дослідно-експериментальною перевіркою висунутих теоретичних положень, у результаті якої отримані нові дані про етапи підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій, представлені автором у третьому розділі дисертації «Експериментальна перевірка реалізації етапів підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій».

У зазначеному розділі представлено методики, за якими здійснювалися етапи педагогічного експерименту; схарактеризовано сучасний стан підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій; визначено критерії та рівні готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій; здійснено моніторинг сформованості її провідних компонентів на

констатувальному й формальному етапах експерименту й висвітлено його результати, а також визначено перспективи використання у навчально-виховному процесі педагогічного університету.

Дисертант виходить з гіпотетичного припущення й підтверджує його результатами здобутими після завершення формувального етапу експерименту, що рівень готовності рівень сформованості готовності студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій можна значно підвищити, реалізуючи теоретично обґрунтовані етапи підготовки.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях

Основні положення дисертації Х. М. Алієва достатньо повно висвітлені у 14 наукових публікаціях, серед яких: 1 методичні рекомендації; 5 статей, опублікованих у провідних фахових виданнях України, 1 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 7 – у матеріалах і тезах науково-практичних конференцій. Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено в означених друкованих працях.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Х. М. Алієва.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертантом результатів, слід назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. У підрозділі 1.1 дисертант, характеризуючи понятійно-термінологічний апарат об'єкту дослідження, детально розглядає поняття «дистанційна освіта», «дистанційне навчання». На наш погляд, цим поняттям

приділяється надлишкова увага, адже вони не є ключовими поняттями даного дослідження.

2. У підрозділі 1.2 при визначенні особливостей використання дистанційних освітніх технологій у навчально-виховний процес вищої школи було б доцільно більш чітко визначити основні підходи та розбіжності у дослідженнях вітчизняних науковців з даної проблематики, виявити групи досліджень, їх основні здобутки та невирішені проблеми, які мають відношення до середовищ навчання.

3. Дисертантом проведено ґрунтовне пілотне дослідження, яке, безперечно, підсилило актуальність роботи й дало змогу скласти програму експерименту. Однак, на нашу думку, схарактеризувати методику і результати цього дослідження слід було докладніше.

4. На наше переконання, всі приклади в дисертації, на основі яких було реалізовано змістово-діяльнісний етап підготовки студентів педагогічних університетів до професійної діяльності засобами дистанційних освітніх технологій є уніфікованими, в той час як у тексті дисертації йде мова про підготовку студентів, які навчаються на природничому і фізико-математичному факультетах.

5. Деякі наведені у додатках до дисертації приклади авторських розробок (наприклад, програма спецкурсу «Дистанційні освітні технології») варто було б, на нашу думку, більш ґрунтовно прокоментувати в основному тексті роботи.

Висловлені зауваження та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження, його наукової та практичної цінності.

Загальний висновок

Отже, на підставі здійсненої експертизи дисертаційної роботи, автореферату та ознайомлення з опублікованими працями дисертанта можна зробити висновок про те, що дисертація Алієва Хана Магамед огли «Підготовка студентів педагогічних університетів до професійної діяльності

засобами дистанційних освітніх технологій», є самостійною роботою, яка за змістом, рівнем наукової новизни і практичного значення відповідає пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами від 19 серпня 2015 р., Постанова Кабінету Міністрів України № 656), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри ділової
іноземної мови та перекладу
Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

В. Б. Коновалова

